

Creating Paintings on the Rural Lifestyle of Northeastern Thailand in the Realm of Memory

Saksit Buakham

Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University.

Email: saksitbuakham8@gmail.com

Abstract

The creating paintings on the rural lifestyle of Northeastern Thailand in the realm of memory is intended to study the way of life and living environments of farmers in rural Isan, who live in harmony with nature and rely on ancestral wisdom passed down through generations. Additionally, it aims to create a two-dimensional painting in a semi-abstract style through planar composition, integrating organic forms and traces of rural life. By studying and analyzing data from rural lifestyles in Udon Thani Province, the Ban Chiang archaeological site, interviews with local villagers in Si That District, environmental photography, documentary sources and the artistic forms used in the analysis, content, form, and unique techniques have been derived. This creative process has led to the development of seven high-quality works. It was found that the content reflects areas and traces of a way of life passed down, blending with ancestral wisdom applied to local natural resources for maximum benefit. In terms of form, it is semi-abstract, featuring a planar composition combined with organic shapes and traces of tools, such as fishnet traps, which overlap to create abstract forms within. Regarding technique, the properties of acrylic paint and gesso primer, used for imprinting traces from objects, were studied and experimented with. The process involved applying layers, scraping, scratching, and soaking with colored water to replicate the appearance of sediment layers in fertile soil. This demonstrates the overlapping traces of life from the past to the present, as though one's life were imprinted on their farmland. This serves both as knowledge and a guide for developing visual artworks with themes rooted in the local community, evolving into contemporary art.

Keyword: Mixed Media Painting, Contemporary Art, Traces of Space, Isan Way of life, Memory.

การสร้างสรรค์จิตรกรรมแนวเรื่อง พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ

ศักดิ์สิทธิ์ บัวคำ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

อีเมล: saksitbuakham8@gmail.com

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมแนวเรื่อง พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและพื้นที่ในการดำเนินชีวิตของชาวนาในชนบทอีสาน ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ด้วยภูมิปัญญาพึ่งพาธรรมชาติที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และเพื่อสร้างผลงานจิตรกรรมลักษณะ 2 มิติรูปแบบกึ่งนามธรรม ผ่านระนาบพื้นที่ ผสมผสานกับรูปทรงสิ่งมีชีวิตและร่องรอยจากการดำเนินชีวิตในชนบท โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากวิถีชีวิตชนบทในจังหวัดอุดรธานี แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง การสัมภาษณ์ชาวบ้านในอำเภอศรีธาตุ การถ่ายภาพจากสภาพแวดล้อม ข้อมูลเอกสาร และข้อมูลรูปแบบศิลปะใช้ในการ วิเคราะห์ให้ได้ว่าซึ่งเนื้อหา รูปแบบและเทคนิค ที่เป็นเฉพาะตนและได้พัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณภาพจำนวน 7 ชิ้น พบว่า เนื้อหาแบ่งออกถึงพื้นที่และร่องรอยวิถีชีวิตที่สืบทอด ทับซ้อน ด้วยภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษประยุกต์ใช้กับทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้านรูปแบบเป็นกึ่งนามธรรม มีระนาบพื้นที่ประกอบกับรูปทรงสิ่งมีชีวิต มีร่องรอยเครื่องมือเครื่องใช้ ตะขวยจับปลา ทับซ้อนกันปรากฏเป็นรูปนามธรรมอยู่ภายใน โดยใช้พื้นผิวและสีทับซ้อนกันเป็นลักษณะคล้ายชั้นดิน ด้านเทคนิคได้ศึกษาทดลองคุณสมบัติของสีอะคริลิก และเคมีภัณฑ์สีรองพื้นเกสโซ่ ซึ่งเป็นวัสดุรองรับการกดพิมพ์ร่องรอยจากวัสดุ ประกอบการปาดป้าย ขูด ขีด แฉด้วยน้ำสี ให้เป็นลักษณะของการทับถมของชั้นดินที่อุดมสมบูรณ์ แสดงให้เห็นร่องรอยการดำรงชีวิตที่ทับซ้อนกันจากอดีตถึงปัจจุบัน เสมือนการฝากชีวิตไว้กับท้องถิ่นของตน ทั้งนี้เพื่อเป็นองค์ความรู้และแนวทางในการพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ที่มีแนวเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นสู่ความเป็นศิลปะร่วมสมัยต่อไป

คำสำคัญ: จิตรกรรมเทคนิคสื่อผสม, ศิลปะร่วมสมัย, พื้นที่ร่องรอย, วิถีชีวิตอีสาน, ความทรงจำ

1. บทนำ (Introduction)

ข้าวเป็นพืชที่เกิดขึ้นทางตอนเหนือของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบขึ้นตามธรรมชาติต่อมานุษย์ได้ทำการปลูกข้าวในประเทศจีนและอินเดียก่อน จากนั้นจึงค่อยแพร่หลายเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Vallibhotama, 1997) และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยหรือภาคอีสานซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นแอ่งกระทะขนาดใหญ่ มีที่ราบสูงบริเวณขอบพื้นที่ของภาคอีสานที่ราบลุ่มอยู่ทางตอนล่างของภาคอีสานเป็นบริเวณที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าว ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวของภาคอีสานมีมากกว่าภาคอื่น อาชีพหลักของเกษตรกรภาคอีสานคือ การปลูกข้าว เป็นการปลูกข้าวโดยอาศัยน้ำฝนโดยเฉพาะครั้งแรกของฤดู ดินที่ใช้ปลูกข้าวในภาคอีสานส่วนมากเป็นดินร่วนปนทราย มีอินทรีย์วัตถุต่ำส่งผลให้มีผลผลิตต่ำด้วย แต่ชาวนาก็ยังคงปลูกข้าวต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากข้าวเป็นอาหารหลักและเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ชาวนาภาคอีสานปลูกทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า โดยปลูกข้าวเหนียวเพื่อบริโภคในครอบครัวและปลูกข้าวเจ้าเพื่อจำหน่าย โดยการเริ่มกระบวนการทำนาจะเริ่มไถพรวนผืนนา ตกกล้าในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ในที่นาจะมีเถียงนาเป็นที่พักอาศัยของครอบครัวในกรณีที่น่าอยู่ห่างไกลจากบ้านที่พักอาศัยหลัก พื้นที่นาในภาคอีสานจะมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ต่างระดับกัน ทำให้ที่นามีป่าและต้นไม้ซึ่งเรียกว่า ดอน เป็นแหล่งผลิตอาหารและทรัพยากรเพื่อสร้างที่พักอาศัยและเครื่องจักรสานประเภทต่างๆเพื่อนำมาใช้กับที่นาของตน วิถีชีวิตชาวนาอีสานในแต่ละช่วงของการทำนา ล้วนมีกิจกรรมหลายอย่างเกิดขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ทั้งพิธีกรรมทางความเชื่อ จิตวิญญาณ การทำมาหากินในที่นา เลี้ยงสัตว์เพื่อใช้งานและเป็นอาหาร ชาวนาแบ่งพื้นที่ปลูกข้าวชุดสระเป็นแหล่งน้ำ ทำแปลงผัก และเลี้ยงสัตว์ประเภทต่างๆ เป็นการบริหารจัดการพื้นที่แปลงนาเพื่อใช้ประโยชน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมแนวเรื่อง พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ ซึ่งเป็นการนำเอาแนวคิดในการดำรงชีวิตและร่องรอยสัญลักษณ์การประกอบอาชีพทำนา การดำรงชีวิตด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างผลงานศิลปะ เพื่อถ่ายทอดพื้นที่และร่องรอยการดำรงชีวิตที่ทับซ้อนมาอย่างยาวนาน จากอดีตถึงปัจจุบัน เปรียบเสมือนการฝากชีวิตไว้กับท้องนาของตน เป็นชีวิตที่พึ่งพาตนเองและความผูกพันกับธรรมชาติจากวิถีชีวิตชนบทอีสาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

2.1 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและพื้นที่ในการดำเนินชีวิตของชาวนาในชนบทอีสาน ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ด้วยภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและพึงพาธรรมชาติ

2.2 เพื่อสร้างผลงานจิตรกรรมลักษณะ 2 มิติ รูปแบบกึ่งนามธรรมผ่านระนาบพื้นที่ผสมผสานกับรูปทรงสิ่งมีชีวิตและร่องรอยจากการดำเนินชีวิตของชาวนาในชนบทอีสาน

3. สมมติฐานของการวิจัย (Hypotheses)

ผลงานจิตรกรรมแนวเรื่อง พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ เป็นการศึกษาแนวคิดในการดำรงชีวิตและร่องรอยสัญลักษณ์การประกอบอาชีพทำนา สร้างเป็นพื้นที่การดำรงชีวิตที่มีพื้นผิวร่องรอยกิจกรรมต่างๆจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ ตลอดจนค้นคว้าทดลองเทคนิคการสร้างสรรคทางทัศนศิลป์ด้วยวัสดุให้สามารถดัดพิมพ์จากเครื่องมือจับสัตัวน้ำและเครื่องจักสาน เพื่อถ่ายทอดพื้นที่และร่องรอยการดำรงชีวิตที่ทับซ้อนมาอย่างยาวนานในผืนนานั้นๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน

4. ขอบเขตของการวิจัย (Research Scope)

4.1 ขอบเขตของเนื้อหา (Theme)

ผลงานทัศนศิลป์ชุดนี้ต้องการแสดงถึงพื้นที่และร่องรอยการดำเนินชีวิตของชาวนาในชนบทอีสาน ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ด้วยภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและพึงพาธรรมชาติ

4.2 ขอบเขตของรูปแบบ (Form)

ผลงานเป็นผลงานจิตรกรรม ลักษณะ 2 มิติ รูปแบบกึ่งนามธรรมแสดงระนาบ พื้นผิว ประกอบสัญลักษณ์ จำนวน 7 ชั้น โดยแสดงระนาบ พื้นผิว ประกอบกับร่องรอยสัญลักษณ์ของสิ่งมีชีวิตในท้องทุ่ง และร่องรอยเครื่องมือการเกษตร เครื่องจักสาน เครื่องมือจับสัตว์ พื้นที่โดยรอบโดยเป็นพื้นที่ของความรู้สึกที่เป็นนามธรรมของท้องทุ่ง มีที่มาจากลักษณะการไถ พรุนแปลงนา ในฤดูฝนเริ่มต้นการทำงาน

4.3 ขอบเขตด้านเทคนิคและกรรมวิธี (Technique)

ผลงานสร้างสรรค์เป็นผลงาน 2 มิติ เทคนิคจิตรกรรมโดยใช้วัสดุเคมีภัณฑ์สีรองพื้นเกสโซ่ ผสมสีอะคริลิก ด้วยกรรมวิธีสร้างระนาบ สร้างพื้นผิวโดยการพิมพ์ร่องรอยจากวัสดุจริง การปาด การป้ายด้วยพู่กัน และแช่ด้วยน้ำสี

5. วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

5.1 การรวบรวมข้อมูล

5.1.1 ข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นข้อมูลจากประสบการณ์ เรียนรู้ซึมซับวิถีชีวิตในท้องถิ่น การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติม โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม สอบถามผู้รู้ในท้องถิ่นถึงการดำรงชีวิตของชาวนาอีสาน ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยการถ่ายภาพ และจดบันทึก นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

5.1.2 ข้อมูลเอกสาร เป็นส่วนที่จะนำมาสนับสนุนแนวความคิดประกอบด้วยหนังสือและบทความเกี่ยวกับการวิถีชีวิตชาวนาและภูมิปัญญาของชาวนาอีสาน และข้อมูลอิทธิพลทางศิลปกรรมที่เป็นองค์ความรู้ของศิลปิน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการศึกษาในภาคปฏิบัติการค้นคว้าหาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์เป็นการเรียนรู้เพื่อให้ทราบถึงที่มาของระนาบพื้นผิว สี การจัดองค์ประกอบ ตลอดจนคุณสมบัติ และผลของวัสดุที่ตอบสนองกับแนวความคิดหลังจากผ่านกรรมวิธีทดลองสร้างสรรค์ ก่อนที่จะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานจริง โดยในการทดลองทางทัศนศิลป์มีกระบวนการและขั้นตอนดังนี้

5.2.1 การวิเคราะห์เพื่อค้นหาพื้นที่โดยใช่ ลายเส้น ผู้วิจัยได้นำลักษณะดินแปลงนาที่กำลังไถพรุน และรูปทรงของปลา มาวิเคราะห์ทำภาพร่าง กำหนดทิศทางขององค์ประกอบ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ

5.2.2 การวิเคราะห์เพื่อค้นหาภาพพื้นหลัง โดยนำลักษณะผิวและการไหลของน้ำในแปลงนา

5.2.3 วิเคราะห์ค้นหาร่องรอยที่เชื่อมโยงความหมายของผลงานไปสู่กิจกรรมของคนชนบท

5.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการได้มาซึ่งลักษณะของระนาบสีและพื้นผิวที่ปรากฏในผลงาน วิจัย ได้รับแรงบันดาลใจจากสีภาพรวมของผลงาน ผู้วิจัยใช้เคมีภัณฑ์สีรองพื้นเกสโซ่

(Gesso Acrylic Medium) สร้างพื้นผิวและสี สร้างร่องรอย โดยการกดพิมพ์ด้วยวัสดุ เทสทีเคลือบเป็นชั้น ให้มีลักษณะคล้ายการทับถมของชั้นดิน

5.3 การสร้างสรรค์ผลงาน

5.3.1 จากการศึกษารวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของแนวเรื่อง ขอบเขตของรูปแบบ และขอบเขตของเทคนิค ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามในแปลงนา เพื่อศึกษา ลักษณะสภาพแวดล้อม เครื่องใช้ และสัญลักษณ์สิ่งมีชีวิต ที่มีความหมายเกี่ยวกับแนวเรื่อง เพื่อสร้างสรรค์เป็นผลงาน

5.3.2 วิเคราะห์คัดเลือกภาพร่าง โดยดูภาพรวมที่มีความสมบูรณ์ มีความเป็นเอกภาพ ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบและเทคนิค พื้นผิว สี ทิศทางองค์ประกอบที่ลงตัว

5.3.3 ขยายภาพร่างลงบนผ้าใบด้วยสร้างตารางเทียบสเกลจากภาพร่าง ด้วยดินสอดำ โดยให้ลักษณะรอยไถพื้นที่ของดินในแปลงนาเป็นพื้นที่หลัก ใช้ใช้เคมีภัณฑ์สีรองพื้นเกสโซ่ สร้างระนาบพื้นผิวและสี ตามที่ได้ร่างไว้ โดยควบคุมทิศทางความเคลื่อนไหวของพื้นผิวในผลงาน

5.3.4 สร้างพื้นผิวผลงานด้วยกรรมวิธี กดทับหรือพิมพ์ร่องรอยเครื่องจักสาน หรือตะขாய จับปลา อุปกรณ์ในงานเกษตร สร้างมิติทับซ้อนของพื้นผิว และเป็นการลดทอนให้เหลือร่องรอยในรูปแบบกึ่งนามธรรม

5.3.5 สร้างพื้นผิวของพื้นหลังให้มีลักษณะคล้ายน้ำไหล โดยใช้สีอะคริลิก สีขาวนำมาระบายพื้นหลังแล้วใช้กระดาษ วางทับสีในขณะที่ยังเปียก แล้วยกกระดาษไปในทิศทางที่กำหนดไว้ จะปรากฏคราบสีขาวบนผืนผ้าใบโดยมีพื้นผิวลักษณะคล้ายน้ำ

5.3.6 เมื่อพื้นผิวแห้งสนิท ใช้สีอะคริลิก ผสมน้ำ ใช้น้ำเทลงบนระนาบพื้นผิว พอสีแห้งแล้วเทสีที่ผสมเตรียมไว้ ลงบนพื้นผิวอีกเป็นชั้นๆ โดยเรียงจากสีน้ำหนักร่อนไปเข้ม เพื่อให้ลงตามร่องรอยที่สร้างไว้ ปลอยให้แห้ง เพิ่มน้ำหนัด้วยสีอะคริลิกให้มีความชัดเจน และเขียนรูปทรงสัญลักษณ์ของปลาผานเข้ากับระนาบของพื้นที่ เก็บรายละเอียดให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังรูปที่ 1

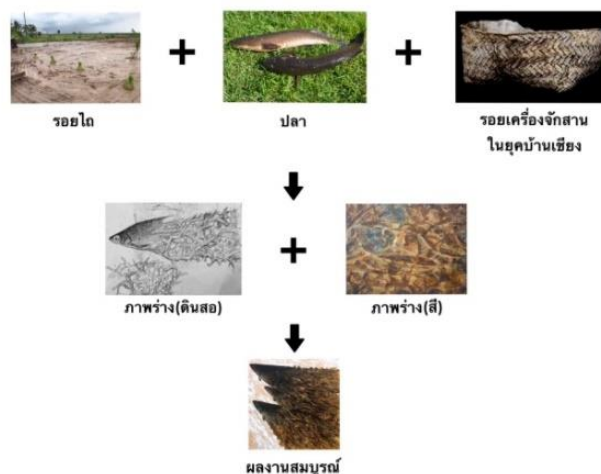

Figure 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการสร้างสรรค์ผลงาน

Source: Buakham (2023) and Phongsachalakorn (2007)

6. ประโยชน์ของการวิจัย (Research Benefits)

ผลประโยชน์คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำความรู้จากการศึกษา ทั้งในด้านเนื้อหา แนวความคิดและเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์ มาถ่ายทอดเชิงบูรณาการแก่สาธารณชน ในด้านเนื้อหาผลงานจะบ่งบอกถึง แก่นสำคัญของการดำรงชีวิตของชาวชนบทที่พึ่งพาตนเอง มีการดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง อันเป็นแนวทางการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์สุข พร้อมทั้งให้แง่คิด สุนทรียภาพผ่านผลงานสร้างสรรค์ ในด้านเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์ จะเห็นถึงคุณสมบัติ คุณลักษณะสามารถนำความรู้ทางทัศนศิลป์มาสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มคุณค่าแก่วัตถุที่เหลือใช้ นำมาดัดแปลงให้เกิดร่องรอย เป็นการนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งเป็นวัสดุที่ใกล้ตัวและเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ตามชุมชนมาใช้ผสมผสานกับวัสดุสมัยใหม่ทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

7. ผลการวิจัย (Research Results)

7.1 ผลการศึกษาวิถีชีวิตและพื้นที่ในการดำเนินชีวิตของชาวนาในชนบทอีสาน

จากการศึกษาวิถีชีวิตและพื้นที่ในการดำเนินชีวิตของชาวนาในชนบทอีสาน พบว่าการวิถีการทำนาของชาวนาอีสานมีมาอย่างยาวนานจากยุคบรรพกาลสืบทอดรุ่นสู่รุ่น จากหลักฐานทางโบราณคดี การค้นพบรอยเมล็ดข้าวบนภาชนะดินเผา เครื่องมือที่ทำจากสำริด ยืนยันได้ว่าชาวนาอีสานดั้งเดิมมีชีวิตร่อนเร่อยู่ในดินแดนอีสานมากกว่า 5,000 ปี มาแล้ว จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ยืนยันได้อีกว่า คนพวกนี้ปลูกเรือก่อนอยู่เป็นที่ รู้จักการปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ทำภาชนะดินเผาทำสำริดเป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งพัฒนาด้านเทคโนโลยี และการเกษตรในยุคเริ่มต้น (Wongthes, 2006) การปลูกข้าวในภาคอีสานถูกสืบทอดและพัฒนากรรมวิธีการจนถึงปัจจุบัน การทำนาของชาวนาอีสานปัจจุบันมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกหลากหลายประเภท ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมรอบที่พักอาศัยและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในพื้นที่ชนบท ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตหลายกิจกรรมในการทำนา อย่างไรก็ตามชาวนาอีสานก็ยังไม่มีสิมรากเหง้าและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ นำมาปรับใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เพื่อใช้ประโยชน์ ทั้งการอุปโภคและบริโภค วิถีชีวิตของคนไทยชนบทมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างยิ่ง เครื่องอุปโภคและบริโภค มากมายหลายชนิดได้มาจากธรรมชาติแทบทั้งสิ้นโดยเฉพาะเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยมือที่เรียกว่า หัตถกรรม นั้น ส่วนมากทำมาจากวัสดุธรรมชาติเช่นดินหินไม้ เป็นต้น (Leesuwan, 2003) การสร้างที่อยู่อาศัยใช้ไม้ที่มีให้กับตนเองและสัตว์เลี้ยง ถูกสร้างขึ้นมามีมือของตนกับการประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่รอบบ้านเช่น ไม้ไผ่ เศษไม้ ส่วนมากจะเป็นอุปกรณ์เพื่อจับสัตว์น้ำเพื่อนำมาประกอบอาหาร ตามแต่ละฤดูกาล เพราะบริเวณรอบบ้านเป็นทุ่งนาจำเป็นต้องใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านเกษตรกรรมและเป็นแหล่งอาหารเพื่อเลี้ยงชีพเครื่องจักสานที่พบเห็นในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยจะสร้างจากผาขัดแตะที่ทำขึ้นมาจากไม้ไผ่ ไม้และเชือกในล่อน ส่วนที่เป็นอุปกรณ์จับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคได้แก่ แงบตักกบ ไซตักปลา เป็นต้น อุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำครัว ได้แก่ หวด มวนึงข้าว ผาชี กระจับข้าวเขี้ยว วัสดุอุปกรณ์ที่ได้มานั้นปราศจากการใช้เงินซื้อหา แต่เป็นการใช้ชีวิตที่รู้จักคุณค่าของธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น

7.2 ผลการศึกษาทดลองหาเทคนิควิธีการและวัสดุที่สามารถสร้างพื้นผิว

จากการทดลองทางศิลปกรรม ผู้วิจัยได้ทดลองสร้าง พื้นผิว ร่องรอย เพื่อให้ผลงานมีลักษณะความเป็นท้องถิ่น โดยการนำเครื่องจักสาน ตะขวยจับปลา มาดัดแปลงในวัสดุที่หลากหลายพบว่า เคมีภัณฑ์สำหรับรองพื้นเกสโซ่และสีอะคริลิก มีคุณสมบัติและสร้างผลของพื้นผิวได้ดีและตอบสนองแนวความคิดได้เหมาะสมที่สุด ซึ่งมีความหายาบรรจุจะจากร่องรอยการดัดแปลงเครื่องมือ

เครื่องใช้ และเมื่อประกอบกับการเทน้ำสีที่ตกตะกอนลงในพื้นผิวที่เตรียมไว้ ปรากฏเป็นลักษณะของดิน ภาควิชาที่มีดินร่วนปนทราย คล้ายพื้นดินในท้องทุ่งที่มีการทับถมของซากพืชซากสัตว์ เมื่อพิจารณา ประกอบกับรูปร่างรูปทรง ทำให้ระนาบรูปทรงมีความเป็นธรรมชาติ เคลื่อนไหวจากเส้น และสีที่ไหล ผ่าน ภาพรวมที่เกิดขึ้นในผลงานนั้น สามารถตอบสนองความรู้สึกที่เป็นชนบทวิถีแห่งธรรมชาติ ประกอบ กับรูปทรงสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งกำเนิดจากผืนนาภาคอีสานได้อย่างชัดเจน ดัง ตารางที่ 1

Table 1 การทดลองคุณสมบัติวัสดุ และผลทางทัศนธาตุของพื้นผิวเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์

วัสดุ	ผลของพื้นผิว	ภาพลักษณะ พื้นผิว
1. กระจก + ดิน + กาว + สี อะคริลิก	พื้นผิวหยาบด้าน เห็นเม็ดดิน สีไม่ชัดเจน	
2. กระจก + กาว + สีอะคริลิก	พื้นผิวหยาบ มัน เกิดร่องรอยตามเยื่อกระจก สีชัดเจน	
3. ดินสอพอง + กาว + สีอะคริลิก	พื้นผิวเป็นฝุ่น เกิดร่องรอย สีไม่ชัดเจน	
4. ดินสอพอง + กระจก + กาว + สี อะคริลิก (ขูด ขีด สร้างร่องรอย)	พื้นผิวเกิดร่องรอย สีในพื้นผิวชัดเจน	
5. ดินสอพอง + กระจก + กาว	ขึ้นรูปเป็นรูปทรงพื้นผิวได้ แข็งและหยาบ สีสี ความชัดเจน	
6. เคมี่อะคริลิกกันซึม + สีอะคริลิก	พื้นผิวมีความยืดหยุ่น คม ดูดซับสีได้ปานกลาง	
7. สีอะคริลิก + ทราย	พื้นผิวหยาบ เห็นเม็ดทราย สร้างร่องรอยได้น้อย	
8. สีอะคริลิก	พื้นผิวมันวาว เรียบ สร้างร่องรอยได้น้อย สี ชัดเจน	
9. เคมี่ไปวผนัง + สีอะคริลิก	พื้นผิวหยาบ ด้าน สร้างร่องรอยได้ มีความ เปราะ สีชัดเจน	
10. เคมี่ไปวผนัง + ทราย + สีอะคริลิก	พื้นผิวหยาบ ด้าน สร้างร่องรอยได้เล็กน้อย มี ความเปราะ สีชัดเจน	
11. เคมี่อะคริลิกกันซึม + ทราย + สี อะคริลิก	พื้นผิวมีความยืดหยุ่น หยาบและคม ดูดซับสีได้ ปานกลาง	
12. เคมี่อะคริลิกกันซึม + เกรยอง	พื้นผิวมีความยืดหยุ่น หยาบ สร้างความอ่อน นุ่มได้ปานกลาง	

Table 1 การทดลองคุณสมบัติวัสดุ และผลทางทัศนธาตุของพื้นผิวเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์

วัสดุ	ผลของพื้นผิว	ภาพลักษณะพื้นผิว
13.แป้งฝุ่น + กาว + สีอะคริลิก	พื้นผิวเป็นฝุ่น เกิดร่องรอยได้ยาก สีไม่ชัดเจน	
14.เคมีภัณฑ์สำหรับรองพื้นเกสโซ่+สีอะคริลิก	พื้นผิวมีความยืดหยุ่น สร้างร่องรอยได้ดี สีมีความชัดเจน	

Source: Buakham (2023)

7.3 ผลงานสร้างสรรค์

ผลงานจิตรกรรมแนวเรื่อง พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ ในด้านเนื้อหาผลงานต้องการแสดงถึงวิถีการดำรงชีวิตและร่องรอยสัญลักษณ์การประกอบอาชีพทำนา ดำรงชีวิตด้วยภูมิปัญญาเป็นวิถีชีวิตที่ทับซ้อนมาอย่างยาวนาน จากอดีตถึงปัจจุบัน เปรียบเสมือนการฝากชีวิตไว้กับท้องนาของตน เป็นชีวิตที่พึ่งพาตนเองและความผูกพันกับธรรมชาติจากวิถีชีวิตชนบทอีสาน ด้านรูปแบบผลงานเป็นผลงานจิตรกรรม ลักษณะ 2 มิติ รูปแบบกึ่งนามธรรม แสดงระนาบพื้นผิว ประกอบสัญลักษณ์ สิ่งมีชีวิตในท้องทุ่ง และร่องรอยเครื่องมือการเกษตร เครื่องจักสาน เครื่องมือจับสัตว์ พื้นที่โดยรอบโดยเป็นพื้นที่ของความรู้สึกที่เป็นนามธรรมของท้องทุ่ง มีที่มาจากลักษณะการไถพรวนแปลงนาในฤดูฝน ด้านเทคนิค ผลงานสร้างสรรค์เป็นเทคนิคจิตรกรรมโดยใช้วัสดุเคมีภัณฑ์สีรองพื้นเกสโซ่ผสมสีอะคริลิก ด้วยกรรมวิธีสร้างระนาบ สร้างพื้นผิวโดยการพิมพ์ร่องรอยจากวัสดุจริง การปาด การป้ายด้วยพู่กัน และแช่ด้วยน้ำสี โดยต้องการให้มีลักษณะการทับซ้อนของสีและพื้นผิว โดยผลงานสร้างสรรค์ได้แบ่งเป็น 7 ระยะ ดังรูปที่ 2- 8

Figure 2 ผลงานชิ้นที่ 1 ชื่อผลงาน พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ หมายเลข 1

Source: Buakham (2023)

Figure 3 ผลงานชิ้นที่ 2 ชื่อผลงาน ปลาที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ หมายเลข 2
Source: Buakham (2023)

Figure 4 ผลงานชิ้นที่ 3 ชื่อผลงาน ปลาที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ หมายเลข 3
Source: Buakham (2023)

Figure 5 ผลงานชิ้นที่ 4 ชื่อผลงาน ปลาในบ่อ ชีววิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ หมายเลข 4
Source: Buakham (2023)

Figure 6 ผลงานชิ้นที่ 5 ชื่อผลงาน ปลาในบ่อ ชีววิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ หมายเลข 5
Source: Buakham (2023)

Figure 7 ผลงานชิ้นที่ 6 ชื่อผลงาน พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ หมายเลข 6
Source: Buakham (2023)

Figure 8 ผลงานชิ้นที่ 7 ชื่อผลงาน พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ หมายเลข 7
Source: Buakham (2023)

8. การสรุปผลและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

8.1 ด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมแนวเรื่อง พื้นที่วิถีชีวิตชนบทอีสานในความทรงจำ พบว่าผลงานแสดงออกถึงพื้นที่และร่องรอยของวิถีชีวิตชาวอีสานซึ่งมีความผูกพันกับธรรมชาติ การใช้ภูมิปัญญาเพื่อการดำรงชีวิต ประกอบกับคติแนวความคิดเกี่ยวกับการทำนา โดยพึ่งพา ดินฟ้า อากาศ และฤดูกาล ชาวอีสานจำเป็นต้องเรียนรู้สภาพแวดล้อมรอบตัวจากคุณสมบัติ และคุณลักษณะของทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ซึ่งเป็นการดำรงชีวิตที่ปราศจากการซื้อขาย ลดการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การดำเนินชีวิตเช่นนี้ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสังคมแบบทุนนิยม นั่นคือการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง “ทฤษฎีพอเพียงซึ่งเป็นทฤษฎีใหม่ จะทำให้ราษฎรรู้จักช่วยเหลือตัวเอง เปิดโอกาสให้ชาวบ้านประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับพวกเขามากกว่าเหมาะสมกับ

สภาพแวดล้อมของเขามากกว่า ทฤษฎีพอเพียงจะช่วยให้เขาไม่ติดของเก่า ไม่เมาของใหม่” (Tinsulanonda, 1999, p.10) จากผลงานสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นคุณค่าของการดำรงชีวิตในที่นาของ ตนมาอย่างยาวนาน การทำนาหรือการปลูกข้าว สำหรับคนอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว มีความหมายมากกว่าการทำเพื่อเป็นอาชีพ แต่ ข้าว หมายถึง ชีวิตและจิตวิญญาณ (Yasothornsrikul & Leruksa, 2017) วิถีชาวนาเป็นวิถีชีวิตที่ดีงามและเปี่ยมไปด้วยภูมิปัญญาเหล่านี้เอาไว้วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวนามีคตินี้เกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่นำพามาซึ่งความอุดม สมบูรณ์และก่อให้เกิดชีวิตที่เป็นสุข โดยผลงานมีสัญลักษณ์แสดงความหมายด้านเนื้อหา มี 4 ลำดับ ดังนี้

8.1.1 ดิน ดินมีความผูกพันในวิถีชนบทเป็นทรัพยากรหลักทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ แก่คนอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากการใช้ดินเป็นแหล่งทำกินด้านการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ คนอีสาน

8.1.2 น้ำ คนอีสานส่วนมากใช้น้ำที่ได้จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติเพื่ออุปโภค บริโภค แต่น้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกนั้นได้จากน้ำฝน น้ำฝนเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกพืชพันธุ์ เป็นสิ่งหล่อเลี้ยง ให้เกิดสิ่งมีชีวิตให้เป็นตามระบบของธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งที่มาของทรัพยากรและแหล่งอาหารที่สำคัญ

8.1.3 ปลา ปลาเป็นสัตว์ที่พบมากในแปลงนาข้าวทั้งยังเป็นแหล่งอาหารสำคัญ จะเห็นได้ จากเกือบทุกครัวเรือนของชาวอีสานจะมีการถนอมอาหารด้วยการทำปลาร้าซึ่งเป็นวัฒนธรรมการกินที่มี มาอย่างยาวนานและแสดงถึงจำนวนของปลาที่มีจำนวนมากอีกทั้งปลายังเป็นสัญลักษณ์ที่บอกถึงความ อุดมสมบูรณ์ทางระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ

8.1.4 ร่องรอยเครื่องจักสาน เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกและเชื่อมโยง ความหมายของผลงานไปสู่กิจกรรมของคนชนบท เป็นการดำรงชีวิตด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ ทรัพยากรที่มีในที่นาของตนอย่างเห็นคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังรูปที่ 9

Figure 9 สัญลักษณ์ในผลงานจิตรกรรม

Source: Buakham (2023)

8.2 ด้านรูปแบบ

ผลงานแสดงออกด้วยระนาบพื้นผิว ประกอบสัญลักษณ์ และร่องรอยเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องจักสาน เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ของชาวนาที่ใช้ในการดำรงชีวิตในท้องทุ่ง ผลงานนำเสนอเป็นพื้นที่ของความรู้สึกที่เป็นนามธรรมที่ลดทอนจากลักษณะการไถ พรวน แปลงนา ในฤดูฝนซึ่งเป็นฤดูเริ่มต้นการทำงาน ซึ่งจะปรากฏพื้นผิว สี และเส้น ที่เกิดจากกิจกรรมของชาวนา ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ ประกอบกับการจัดองค์ประกอบให้มีทิศทางความเคลื่อนไหว ให้มีความสัมพันธ์กันระหว่างรูปและพื้นของผลงาน โดยพื้นจะมีน้ำหนักสีที่มีความอ่อนและมีทิศทางทวนกับทิศทางของรูปเพื่อขับให้ระนาบของรูปมีความเด่นชัดมากขึ้นและยังส่งผลให้เห็นทิศทางการเคลื่อนไหวชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยนำสัญลักษณ์ของสัตว์น้ำ คือ ปลา มาเป็นสัญลักษณ์ชี้ความหมายด้านชีวิตที่มีอยู่ในทุ่งนาอย่างมากมาย และเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ นำมาประกอบสร้างด้วยกระบวนการทางทัศนศิลป์ให้เกิดรูปทรงใหม่และความหมายใหม่ คือ พื้นที่ของการดำรงชีวิตของชาวนาที่มีการดำเนินชีวิตซ้ำๆทับซ้อนกันในพื้นที่นาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ดังรูปที่ 10

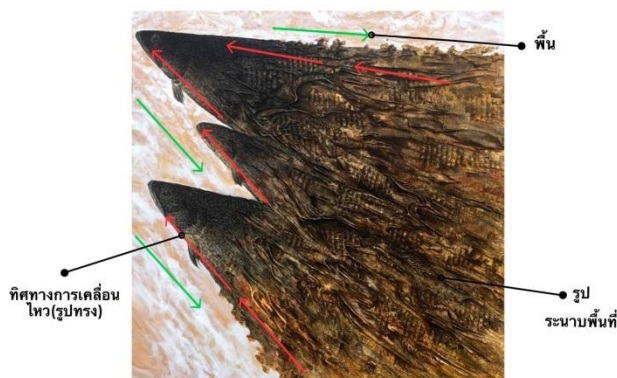

Figure 10 องค์ประกอบและทิศทางของรูปทรง

Source: Buakham (2023)

8.3 ด้านเทคนิคและวิธีการ

หลังจากการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์จะใช้พื้นผิวเป็นหลักการนำเสนอความคิดและความรู้สึก โดยทั่วไปลักษณะผิวเกือบจะสร้างรูปทรงขึ้นโดยตัวเองล้วนๆโดยไม่อาศัยทัศนธาตุอื่นเลยไม่ได้ “ลักษณะพื้นผิวนั้นตามธรรมชาติจะปรากฏในเส้น ในน้ำหนัก ในรูปแบบของที่ว่างหรือในสีอยู่แล้ว เป็นการช่วยเสริมคุณลักษณะของธาตุเหล่านั้นให้มีรสชาติเพิ่มขึ้น แต่ถ้าบางคนจะทดลองใช้ลักษณะผิวเป็นธาตุหลักในการสร้างรูปทรงก็อาจทำได้ และคงเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของเอกภาพ เช่นเดียวกับการใช้ทัศนธาตุอื่นๆ” (Nimsamer, 2016, p.256) ในการสร้างสรรค์ ได้เห็นแนวทางการใช้วัสดุชั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับแนวความคิด โดยใช้วัสดุสีรองพื้นเกสโซ่ วัสดุเครื่องจักสาน เครื่องมือเครื่องใช้ ในการกดพิมพ์เพื่อสร้างพื้นผิวจากวัสดุจริง การเทราดและแชสี ในร่องรอย ในส่วนของระนาบรูปทรงหลักของผลงาน ส่วนพื้นหลังของผลงานนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคการระบายสีขาวแล้วทาบด้วยกระดาษที่มีความมัน เมื่อยกกระดาษออกโดยกำหนดทิศทางการยก จะทำให้เกิดพื้นผิวที่มีความเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ผู้วิจัยต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดและความรู้สึกที่เห็นน้ำในท้องทุ่ง สีและน้ำหนักสีที่ใช้ในผลงานเป็นโทนสีจากธรรมชาติ โดยมีที่มาจากสี

ของพื้นดิน มีสีและน้ำหนักที่แตกต่างกันตามลักษณะของชั้นดิน การลงสีใช้วิธีการผสมสีให้เหลวเป็นน้ำ แฉบนพื้นผิวที่เตรียมไว้ จากสีที่มีน้ำหนักอ่อนไปหาน้ำหนักเข้ม โดยเน้นพื้นที่ส่วนมากของผลงานให้มี น้ำหนักเข้มเพื่อให้พื้นที่ที่มีน้ำหนักสว่างเป็นจุดเด่นของผลงาน น้ำหนักของสีจะทับซ้อนกันให้เห็นชั้นของ สี เป็นการประสานกันของสีโดยมีที่มาจาก การทับซ้อนกันของสีจากพืชซากสัตว์ในธรรมชาติ ซึ่งสามารถ บ่งบอกได้ถึงความเป็นอดีต และลักษณะสีของดินภาคอีสานได้ ดังรูปที่ 11

Figure 11 ลักษณะพื้นผิวและโคร่งสี

Source: Buakham (2023)

9. ข้อเสนอแนะงานวิจัย (Research Suggestion)

จากการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติการสร้างสรรค์ ผลของการศึกษา ด้านแนวคิด รูปแบบ และ เทคนิค มีแนวทางการพัฒนาต่อไปดังนี้

9.1 การประกอบสร้างระนาบพื้นที่ การลดทอนรูปทรงสัญลักษณ์ ให้สอดคล้องกับเทคนิค วิธีการสร้างพื้นผิวและสีในผลงาน สามารถพัฒนาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานในชุดต่อไปได้

9.2 สำหรับผู้สนใจศึกษาผลงานจะเห็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตชาวนาอีสาน พื้นที่และสัญลักษณ์ ของความอุดมสมบูรณ์และความรู้ทางด้านรูปแบบของศิลปะ และเทคนิควิธีการ สามารถนำไปปรับ ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับศาสตร์แขนงอื่นได้

9.3 ข้อค้นพบจากการสร้างสรรค์การประกอบสร้างสัญลักษณ์ใหม่ รูปแบบ เทคนิค เป็นองค์ ความรู้ในด้านทัศนศิลป์แนวเรื่องเกี่ยวกับความเป็นท้องถิ่นทำให้ผู้ที่สนใจศึกษามีเข้าใจถึง ความหลากหลายขององค์ความรู้ด้านศิลปะวิชาการ อันเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานสู่ความเป็นศิลปะ ร่วมสมัยต่อไป

10. เอกสารอ้างอิง (References)

- Leesuwan, V. (2003). *Folk Art*. (3rd ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited. [in Thai]
- Nimsamer, C. (2016). *Composition of Art*. (10th ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited. [in Thai]
- Phongsachalakorn, V. (2007). *Bamboo culture and weaving historical and archaeological evidence: Traces of weaving on Ban Chiang Udon Thani pottery*. <https://topicstock.pantip.com/library/topicstock/2007/05/K5376036/K5376036.html> [in Thai]
- Tinsulanonda, P. (1999). *The King's New Theory Self-Sufficiency*. (1st ed.). Bangkok: Ruam Duay Chuay Kan Publishing. [in Thai]
- Vallibhotama, S. (1997). *A Northeastern Site of Civilization: new archeological evidence to change the face of Thai history*. (3rd ed.). Bangkok: Matichon. [in Thai]
- Wongthes, S. (2006). *Lao power, where do the Isan people come from?* Bangkok: Matichon. [in Thai]
- Yasothornsrikul, P. & Leruksa, C. (2017). Thainess Way of Life Way of Rice and Way Of Isarn: Rice and Life of Thai Farmers from Mahasarakham Province. *KKBS JOURNAL of Business Administration and Accountancy Khon Kaen University*. 1(3), 19-34 [in Thai]